

forestry, fisheries & the environment

Department:
Forestry, Fisheries and the Environment
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**Aterese ya Lefelo (Kantorokgolo,
Pretoria)**

ENVIRONMENT HOUSE

473 STEVE BIKO ROAD

ARCADIA

PRETORIA

0083

**Nomoro ya Senthara ya
Tshedimošo ya DFFE**

086 111 2468

Imeile ya DFFE

callcentre@environment.gov.za

Nomoro ya Switšhiboto

(012) 399 - 9000

**PUKUTLHAHLI GO YA KA KAROLO YA 14 YA MOLAO
WA TŠWETŠOPELE YA PHIHLELELO YA TSHEDIMOŠO,
2000 (MOLAO WA 2 WA 2000) LE KAROLO YA 17
MOLAO WA TŠHIRELETŠO YA TSHEDIMOŠO YA
MOTHO, 2013 (MOLAO WA 4 WA 2013)**

Aterese ya Poso
Molaodipharephare
Kgoro ya Kagodikgwa, Boreadihlapi le
Tikologo
Private Bag X447
PRETORIA
0001

Thulaganyo ya Diteng

1.	DITLHALOŠO	3
2.	MATSENO	6
3.	DINTLHA GO YA KA KAROLO YA 14 YA PAIA	8
3.1	MEŠOMO LE SEBOPEGO SA DFFE [KAROLO 14(1)(A)]	8
	Ditaelo.....	Error! Bookmark not defined.
	Pono.....	9
	Morero.....	9
	Ditekanyetšo tša Kgoro	9
	Maikemišetšo a Togamaano le Mafelo a Bohlokwa a Nepišo	10
	Sebopego sa Mokgatlo sa DFFE	11
3.2	DINTLHA TŠA BOIKGOKAGANYO [KAROLO YA 14 ((1) ((B) ya Molao wa Tšwetšopele ya phihlelelo ya Tshedimošo PAIA].....	13
3.3	KAROLO YA 10 TLHAHLI YA KA MOO O KA ŠOMIŠAGO PAIA.....	17
3.3	DIKGOPELO TŠA GO FIHLELELA TSHEDIMOŠO	17
	Tshepetšo ya go kgopela direkhoto	18
	Kgopelo legatong la motho yo mongwe	19
	Kgopelo ka batho bao ba golofetšego	19
	Phetišetšo ya dikgopelo [s 20 ya PAIA].....	20
	Tsebišo ya phetišetšo.....	21
	Tefo ya Ditefelo [s 22 of PAIA]	21
3.5	MAGORO A DIREKHOTO TŠEO DI SWEREGO KE DFFE [KAROLO YA 14(1)(D) YA PAIA].....	22
3.6	TSEBIŠO YA DIREKHOTO TŠEO DI HWETŠEGAGO KA GO ITHUTA [KAROLO 14(1)(E) YA PAIA.....	23
3.7	DITIRELO TŠEO DI HWETŠEGAGO GO SETŠHABA LE KAMOO O KA HWETŠAGO PHIHLELELO GO TŠONA	23
3.8	DIPEAKANYO TŠEO DI DUMELAGO GO AKARETŠA SETŠHABA KA GO HLONGWA GA PHOLISI, ,	
	TŠHOMIŠO YA MATLA GOBA TIRELO YA MEŠOMO [KAROLO YA 14 (1)(G) YA PAIA]	24
3.9	DITAELO TŠA KGOROTSHEKO TŠEO DI HWETŠAGALAGO KA GO TIRAGALO YA GO GANA GO OBAMELA MOLAO WA PAIA	25
	Boipiletšo bja ka gare [s 74 ya PAIA]	25
	Foromo [s 75(1) ya PAIA].....	25
	Tefo ya Boipiletšo [s 75(3) ya PAIA].....	26
4.	DINTLHA TŠE DI KGETHEGILENG GO YA KA KAROLO YA 17 YA MOLAO WA TŠHIRELETŠO YA TSHEDIMOŠO YA SEPHIRI POPI	28
4.1	KGANETŠO GO TSHEPETŠO YA TSHEDIMOŠO YA MOTHO	28
4.2	KGOPELO YA GO PHOŠOLLA GOBA GO PHUMOLA TSHEDIMOŠOYA MOTHO GO SENYA GOBA GO PHUMOLA REKOTO YA TSHEDIMOŠO YA MOTHO	28
4.3	KGOPELO YA GO NTŠHA MOLAO WA BOITSHWARO	28
4.4	KGOPELO YA TUMELELO YA MOTHO YO A AMEGAGO GO ŠOMIŠA TŠHIRELETŠO YA TSHEDIMOŠO YA MOTHO	29
4.5	GO ROMELWA GA NGONGOREGO	29
4.6	MOLAODI YO A ŠOMAGO BJALO KA MMOELANYI NAKONG YA NYAKIŠIŠO	29
4.7	DITSHEPEDIŠO TŠA PELE GA NYAKIŠIŠO YA MOLAODI.....	30

4.8 THAROLLO YA DINGONGOREGO.....	31
4.9 DIKELO.....	32
4.10 GO TSEBIŠA MEKGATLO YA DITLHABOLLO MABAPI LE DINYAKIŠIŠO	32
5. GO HWETŠAGALA GA PUKUTLHAHLI [KAROLO YA 14(3) YA PAIA].....	33
6. GO UTOLLWA KA BOITHAOPO LE GO HWETŠAGALA KA GO ITHUTA GA DIREKOTO TŠE ITŠEGO	34
7. DIHLONGWA TŠA SETŠHABA DIBEGA GO DFFE.....	35

LENANEO LA DIKOKETŠO

KOKETŠO YA A: FOROMO YA A - KGOPOLLO YA PHIHLELELO YA REKOTO YA SEHLONGWA SA SETŠHABA.....	Error! Bookmark not defined.
KOKETŠO YA B: FOROMO YA B - TSEBIŠO YA BOIPIILELO BJA KA GARE	Error! Bookmark not defined.
KOKETŠO YA C: ŠETULE YA DITEFELO TŠEO DI LAETŠWEGO.....	Error! Bookmark not defined.
KOKETŠO YA D	Error! Bookmark not defined.
KOKETŠO YA E: DIFOROMO TŠA POPI.....	Error! Bookmark not defined.

1. DITLHALOŠO

Mo tlhahling ye ka ntle le ge seemo se nyaka ka tsela e nngwe –

“tefo ya phihlelelo” e ra tefo yeo e beilwego ka mabaka a karolo ya 22 (6) goba 54 (6), go ya ka moo go ka diregago ka gona be;

“kgorotsheko” e ra gore –

- (a) Kgorotsheko ya Molaotheo yeo e šomago go ya ka karolo ya 167 (6) (a) ya Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa, 1996; goba
- (b)
 - (i) Kgorokgolo ya Tsheko goba kgorotsheko ye nngwe ya maemo a go swana; goba
 - (ii) kgorotsheko ya Maseterata, ka kakaretšo goba mabapi le sehlopha se se itšego sa diphetho go ya ka PAIA, a kgethilwego ke Tona; ka tsebišo ka go Kuranta ya Mmušo le go etelelwa pele ke moahlodi goba maseterata wa tlaleletšo yo a kgethilwego go ya ka karolo Ya 91A ya PAIA, ka gare ga lefelo la yona la taolo –
 - (aa) sephetho sa Mohlankedi wa Tshedimošo goba bolaodi bja maleba bja sehlongwa sa setšhaba goba hlogo ya sehlongwa sa praebete bo tšere sephetho;
 - (bb) sehlongwa sa setšhaba goba sehlongwa sa praebete seo se amegago se na le lefelo la motheo la taolo goba la kgwebo; goba
 - (cc) mokgopedi goba motho wa boraro yo a amegago o dula goba ke modudi wa tlwaelo;

“motho yo a amegago” e ra motho yoo tšhireletšo ya tshedimošo ya motho e amanago le yena;

“DFFE” e ra Kgoro ya Kagodikgwa, Boreadihlapi le Tikologo;

“Kgoro” e ra Kgoro ya Kagodikgwa, Boreadihlapi le Tikologo;

“Tlhahli” e ra puku yeo e tšweeditšwego ke Molaodi wa Tshedimošo go ya ka karolo ya 10 ya PAIA ka maikemišetšo a go thuša motho yo a nyakago go diriša tokelo efe goba efe go ya ka PAIA;

'Molaodi wa Tshedimošo' e ra Molaodi wa Tshedimošo yo a hlomilwego go ya ka karolo ya 39 ya Molao wa Tšhireletšo ya Tshedimošo ya motho, 2013 (Molao 4 wa 2013) (POPIA);

“Mohlankedi wa Tshedimošo”, mabapi le DFFE, e ra Molaodipharephare;

“Batlatšamohlankedi ba Tshedimošo” e ra bahlankedi bao ba dumeletšwego ka tshwanelo ke Mohlankedi wa Tshedimošo go netefatša gore dinyakwa tša PAIA le POPIA di laolwa ka tsela ya toka, ya maikarabelo le ya go se tše e lehlakore;

“semmušo” mabapi le sehlongwa sa setšhaba goba sehlongwa sa praebete se ra gore –

- (a) motho yo mongwe le yo mongwe yo a thwetšwego (wa go ya go ile goba wa nakwana le wa nako ka moka goba wa nakwana) wa sehlongwa sa setšhaba goba sa praebete, bjalo ka ge go ka ba bjalo, go akaretšwa le hlogo ya lekgotla, ka bokgoni bja gagwe bjalo ka hlogo; goba
- (b) leloko la sehlongwa sa setšhaba goba sa praebete, ka maemo a gagwe a bjalo;

“PAIA” e ra Tšwetšopele ya Phihlelelo ya Tshedimošo, 2000 (Molao wa 2 wa 2000);

“motho” e ra motho wa tlhago goba wa semolao;

“mokgopedi wa motho ka noši” e ra mokgopedi yo a nyakago phihlelelo go rekoto yeo e nago le tshedimošo ya motho ka ga mokgopedi;

“POPI” e ra Molao wa Tšhireletšo ya Tshedimošo ya motho, 2013 (Molao wa 4 wa 2013);

“Melawana ya POPI” e ra melawana ya Tšhireletšo ya tshedimošo ya motho e ntšhitšwego go ya ka karolo ya 122(2) ya Molao wa Tšhireletšo ya Tshedimošo ya motho, 2013 (Molao wa 4 wa 2013) ka la 14 Desemere 2018;

“mokatlo wa praebete” o ra gore –

-
- (a) motho wa tlhago yo a rwelego goba a tšwetšego pele kgwebo efe goba efe, kgwebo goba profeshene, eupša fela ka maemo a bjalo;
 - (b) Tirišano yeo e rwalago goba o tšwetšago pele kgwebo efe goba efe, kgwebo goba profeshene; goba
 - (c) motho ofe goba ofe wa peleng goba wa bjale wa semolao; eupša ga e akaretše sehlongwa sa setšhaba;

“sehlongwa sa setšhaba” se ra gore –

- (a) kgoro efe goba efe ya mmušo goba taolo lekaleng la mmušo la bosetšhaba goba la profense goba mmasepala ofe goba ofe lekaleng la selegae; goba
- (b) mošomi ofe goba ofe yo mongwe goba setheo ge –
 - (i) go diriša maatla goba go phethagatša mošomo go ya ka Molaotheo goba molaotheo wa profense; goba
 - (ii) go šomiša maatla goba go phethagatša mošomo go ya ka Molaotheo goba molaotheo wa profense;

“rekhoto” e ra tshedimošo efe goba efe ye e rekhotilwego –

- (a) go se šetše sebopego goba sedirišwa;
- (b) ka go ba le yona goba ka fase ga taolo ya sehlongwa seo sa setšhaba goba sa praebete ka go latelelana;
- (c) go sa šetšwe gore e hlotšwe ke mokgatlo woo wa setšhaba goba wa praebete goba go se bjalo, ka go latelelana;

“Melawana go ya ka Molao wa Tšwetšopele ya Phihlelelo ya Tshedimošo” e ra melawana mabapi le tšwetšopele ya phihlelelo ya tshedimošo yeo e phatlaladišwego ka go Tsebišo ya Mmušo No. R. 187 ya la 15 Feberware 2002 (Kuranta ya Mmušo Nomoro ya 23119), yeo e fetotšwego ka Nomoro ya Tsebišo ya Mmušo. R. 1244 ya la 22 Lewedi 2003 (Kuranta ya Mmušo Nomoro ya 25411);

“bolaodi bjo bo lebanego” mabapi le direkhoto tšeo di kgopetšwego go tšwa go DFFE, e ra Tona ya Dithokgwa, Boreahlapi le Tikologo (Tona);

“mokgatlo wa maikarabelo” o ra gore Kgoro;

“kgopelo ya phihlelelo” e ra kgopelo ya phihlelelo ya rekoto go ya ka karolo ya 11 ya PAIA;

“mokgopedi” e ra gore –

- (a) motho ofe goba ofe (ntle le sehlengwa sa setšhaba seo se gopodišitšwego go temana ya (a) goba (b) (i) ya tlhalošo ya “sehlengwa sa setšhaba”, goba mohlankedi wa yona) go dira kgopelo ya phihlelelo ya rekoto ya sehlengwa seo sa setšhaba; goba
- (b) motho yo a šomago legatong la motho yo go bolelwago ka yena go temana ya (i);

“motho wa boraro” o ra motho ofe goba ofe (go akaretšwa, eupša go sa lekanyetšwe, go mmušo wa naga ya ka ntle), mokgatlo wa boditšhabatšhaba goba setho sa mmušo woo goba mokgatlo) ntle le –

- (a) mokgopedi yo a amegago; le
- (b) sehlengwa sa setšhaba.

“matšatši a mošomo” e ra matšatši afe goba afe ntle le Mekibelo, Disontaga goba matšatši a maikhutšo a setšhaba, bjalo ka ge a hlalošitšwe karolong ya 1 ya Molao wa Matšatši a Maikhutšo a Setšhaba, 1994 (Molao wa 36 wa 1994).

Ka go Tlhahli ye, mantšu ao a bolelago ka bong bjo tee a swanetše go akaretša bong bjo bongwe, gomme botee bo tla akaretša bontši, ntle le ge seemo se laetša ka tsela ye nngwe.

2. MATSENO

Karolo ya 32(1)(a) ya Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa, 1996, e laetša gore mang le mang o na le tokelo ya phihlelelo ya tshedimošo efe goba efe yeo e swerwego ke Mmušo. Karolo ya 32 (2) ya

Molaotheo e hlagiša gore go be le molao wa bosetšhaba go phethagatša tokelo ye ya motheo. PAIA ke molao wa bosetšhaba wo o akantšwego ka go karolo ya 32 (2) ya Molaotheo.

Karolo ya 14 ya Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa, 1996, e fana ka tokelo ya sephiri. POPI e fa khuetšo go tokelo ya molaotheo ya sephiri yeo e filwego karolong ya 14 ya Molaotheo -

- (i) ka go šireletša tshedimošo ya motho ka noši ge e šongwa ke mekgatlo ya setšhaba le ya praebete;
- (ii) ka mokgwa wo o lekalekanyago tokelo ya sephiri le ditokelo tše dingwe, go akaretšwa ditokelo tše di lego ka gare ga Molaokakanywa wa Ditokelo ka go kgaolo 2 ya Molaotheo, kudukudu tokelo ya phihlelelo ya tshedimošo; le
- (iii) go ya ka mellwane ye e lokafatšwago, go akaretšwa, eupša e sego go fokotšwa ga taolo ye e šomago gabotse, ye e kgontšhago le ye e lokilego le phallo ya mahala ya tokologo ya tshedimošo ya motho, kudukudu go fetišetšwa ga tshedimošo go feta mellwane.

Karolo ya 9 ya PAIA e lemoga gore tokelo ya phihlelelo ya tshedimošo e laolwa ke mapheko a itšego ao a lokafaditšwego ao a ikemišeditšego, magareng ga tše dingwe, go:

- (a) tšhireletšo ye e kwagalago ya sephiri;
- (b) sephiri sa kgwebo; le
- (c) Pušo ye e šomago gabotse, ye e kgontšhago le ye e lokilego.

Karolo ya 55 (2) ya POPI e nyaka gore Kgoro e ngwadiše Mohlankedi wa yona wa Tshedimošo le Molaodi pele a ka thoma mešomo ya gagwe ka go latelana go ya ka Molao wa Tšhireletšo ya Tshedimošo ya motho, 2013 (Molao wa Nomoro 4 wa 2013) le Tšwetšopele ya Phihlelelo go Molao wa Tshedimošo, 2000 (Molao wa Nomoro 2 wa 2000).

Karolo ya 14(1) ya PAIA e laetša gore Mohlankedi wa Tshedimošo wa Sehlongwa sa Setšhaba o swanetše go kgoboketša pukutlhahli ka bonnyane bja maleme a mararo a semmušo yeo e nago le tshedimošo ka ga mekgatlo wa Setšhaba bakeng sa tšhomišo ya setšhaba. Ge e ba pukutlhahli ye e swanetše go fetolelwa polelong efe goba efe gomme go na le thulano goba go se dumelelane

magareng ga phetolelo ya Seisemane le maleme a mangwe, sengwalwa sa polelo ya Seisemane sa pukutlhahli se tla buša. Molawana 14 (1) (c) wa Melawana ya POPI o tiišetša nyakego ya phatlalatšo ya PAIA ge e laetša gore “...pukutlhahli e hlamilwe, e beilwe leihlo, e hlokometšwe le go dira gore e hwetšagale go ya ka moo go laeditšwego go dikarolo tša 14 le 15 tša PAIA,” Ke moka nyakego ya pukutlhahli e a katološwa go akaretša dinyakwa tša POPI ge karolo ya 17 ya POPI e fana ka gore “...mokatlo wo o nago le maikarabelo o swanetše go hlokomela ditokomane tša ditiro ka moka tša tshepedišo ka fase ga maikarabelo a wona bjalo ka ge go boletšwe go karolo ya 14 goba 51 ya molao wa Tšwetšopele ya phihlelelo ya Tshedimošo”.

Maikemišetšo a pukutlhahli ye ke go netefatša gore DFFE (sehlongwa sa setšhaba go ya ka PAIA le POPI) e obamela dinyakwa tša bobedi bja PAIA le POPI.

3. DINTLHA GO YA KA KAROLO YA 14 YA PAIA

3.1 MEŠOMO LE SEBOPEGO SA DFFE [KAROLO YA 14(1)(A)]

Taolelo

Taelo le kgwebo ya motheo ya DFFE e thekgwa ke Molaotheo le melao ka moka ya maleba le dipholisi tša mmušo, go swana le metheo ya Batho Pele. Taolelo ye e itšego ya DFFE e tšwa go tše di latelago:

- Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa, 1996;
- Ditaolelo tša Kabinete le tša Tona le diphetho tša pholisi;
- Molao wa Tšhireletšo ya Tikologo, 1989 (Molao wa 73 wa 1989);
- Molao wa Bosetšhaba wa Taolo ya Tikologo, 1998 (Molao wa 107 wa 1998);
- Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba: Molao wa Boleng bja Moya, 2004 (Molao wa 39 wa 2004);
- Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba: Molao wa Mehutahuta ya Diphedi, 2004 (Molao wa 10 wa 2004);

- Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba: Molao wa Taolo ya Lebopo ye e Kopantšwego, Molao, 2008 (Molao wa 24 wa 2008);
- Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba: Molao wa Mafelo a Šireleditšwego, 2003 (Molao 57 wa 2003);
- Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba: Molao wa Ditlakala, 2008 (Molao 59 wa 2008);
- Molao wa Kgwerano ya Bohwa bja Lefase, 1999 (Molao 43 wa 1999);
- Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba: Molao wa Taolo ya Lebopo ye e Kopantšwego, 2008 (Molao wa 24 wa 2008);
- Molao wa Bosetšhaba wa Mollo wa Naga le Dithokgwa ,1998 (Molao wa 101 wa 1998);
- Molao wa Dikgwa wa Bosetšhaba,1998 (Molao wa 84 wa 1998);
- Molao wa Methopo ya go Phela ka Lewatleng, 1998 (Molao wa 18 wa 1998) .;
- Molao wa Ditumelelano tša Antarctic, 1998 (Molao wa 60 wa 1996); le
- Dikopano tša Boditšhabatšhaba tše ka bago tše 25.

Pono

Setšhaba se se atlegilego le sa tekatekano seo se phelago ka kwano le methopo ya rena ya tlhago.

Morero

Go fana ka boetapele ka taolo ya tikologo, polokego le tšhireletšo go ya go tšwelopele go hola Maafrika Borwa le setšhaba sa lefase ka bophara.

Ditekanyetšo tša Kgoro

Ka go hlohleletšwa ke **phišegelo** ya rena bjalo ka bahlokomedi le batseta ba tikologo re swanetše go ba le **mafolofolo** le go godiša kgopolo ya boitlhamelo le ditharollo tša taolo ya tikologo tšeo di theilwego godimo ga mokgwa wo o **lebanego le Batho** wo o lemogago bohlokwa bja Batho-Pele,

ka ge e le ge re bea batho ba rena pele moo re tlogo go hlankela ka **Botshephegi**, e lego selo se bohlokwa ka go mokgatlo wo o laolwago ke **Bokgoni** bjo bo phagamego bjalo ka wa rena.

Maikemišetšo a Togamaano le Mafelo a Bohlokwa a Nepišo

Go sepelelana le pono ye ya rena ya go hlola setšhaba seo se atlegilego le sa tekatekano seo se phelago ka kwano le tikologo ya tlhago, kgoro e fana ka boetapele ka go taolo ya tikologo, polokego le tšhireletšo go ya go tšwelopele go hola Mafrika Borwa le setšhaba sa lefase ka bophara.

DFFE e ikemišeditše go laola gabotse kgokagano magareng ga tikologo le tlhabollo gore e kgone go hlaboša le go godiša bokgoni bja kgoro ya ekonomi ka lekaleng la tikologo. Dinepo tša rena tše bohlokwa tša maano di akaretša:

- Tšhireletšo, polokego, kaonafatšo le tšhomišo ya go ya go ile ya dithoto tša tikologo;
- Go aba boetapele ka ga kgato ya phetogo ya boemo bja boso;
- Go tšwetša pele tlhabollo ya mabokgoni le tlhomo ya mešomo ka go nolofatša kgodišo ye kgolo ya ekonomi le ye e akaretšago bohle; le
- Go hlola Afrika ye kaone le lefase le le kaone ka go tšwetša pele dikgahlego tša tikologo tša bosetšhaba ka lenaneo la tlhabollo ya go ya go ile ya lefase ka bophara.

Mafelo ao a beilwego pele kudu go kgoro mo lebakeng la magareng a akaretša:

- Go aba thekgo go mmušo wa selegae ka dikarolong tša taolo ya boleng bja moya, taolo ya ditlakala, taolo ya mehuta ya diphedi, peakanyo ya lebopong le peakanyo ya mafelo a bulegilego;
- Go matlafatša mediro ya go obamela le go phethagatša;
- Go thala dikgokagano magareng ga phetogo ya boemo bja boso, ekonomi yeo e ikemišeditšego go fokotša dikotsi tša tikologo le tlhabollo ya go ya go ile;
- Go sepelelana le ditshepedišo tša taolo le Mokgwa wo mofsa wa Dipelo, go ela hloko kudu go netefatša gore dithoto tša tikologo le methopo ya tlhago di tšeelwa godimo, di šireletšwa le go kaonafatšwa ka mehla; le
- Go lebiša tlhokomelo ditirong tše bohlokwa tša bo setšhaba le tša boditšhabatšhaba.

Mananeo a Kgoro a sepelelana le Mokgwa wa Dipoelo wa mmušo, kudukudu ka go ba le dithoto tša tikologo le methopo ya tlhago yeo e šireleditšwego gabotse le go kaonafatšwa ka go se kgaotše le ditšweletšwa tšeo di amanago le yona: go fokotšega ga go tšweletšwa ga dikgase tša moago woo o bjalo dibjalo tšeo di swanetšego go šireletšwa boemong bjo bobe bja leratadima, ditlamorago tša phetogo ya boemo bja boso le boleng bjo bo kaonafetšego bja moya/ lefaufau, taolo ya tikologo ya go ya go ile le go šireletša diphedi tša mehutahuta.

Sebopego sa Mokgatlo sa Kagodikgwa, Boreadihlapi le Tikologo DFFE

Sebopego sa DFFE se na le makala a seswai a motheo le makala a mabedi a tirelo ya thekgo ya go selaganya. Makala a motheo, ka maikarabelo a ona ka go latelana, ke:

1. DIPHOOFULO LE POLOKELO

Taolo ya Ditshepedišo tša Mafelo a Šireleditšwego

Taolo ya Mehutahuta ya Diphedi le Tumelelo

Ekonomi ya Mehutahuta ya Diphedi le Tšhomišo ya go ya go ile

Ditirelo tša Setsebi sa Tlhokomelo ya Mehutahuta ya Diphedi

2. DIKHEMIKHALE LE TAOLO YA DITLAKALA

Taolo ya Ditlakala tše Kotsi le Dilaesense

Taolo ya Ditlakala ye e Kopantšwego

Pholisi ya Dikhemikhale le Ditlakala, Tlhokomelo le Tekolo ya Ekonomi ya Sediko

Taolo ya Dikhemikhale

3. PHETOGO YA BOEMO BJA BOSO LE TAOLO YA BOLENG BJA MOYA

Tlhokomelo le Tekolo ya Phetogo ya Boemo bja boso

Tlwaetšo ya Phetogo ya Boemo bja boso

Peakanyo le Tiragatšo ya Lekala la Tikologo

Dikamano tša Boditšhabatšhaba tša Phetogo ya Boemo bja boso le Pego

Pušo ya Boditšhabatšhaba le Kgoboketšo ya Methopo

Taolo ya Tsebo le Tshedimošo

Taolo ya Boleng bja Moya

4. MANANEO A TIKOLOGO

Mananeo a Tšhireletšo ya Tikologo le Mananeokgoparara

Taolo ya Methopo ya Tlhago

Taolo ya Tshedimošo le Kgokaganyo ya Lekala

5. TAOLO YA BOREADIDLAPI

Tlhabollo ya Temothuo ya tša Meetse

Taolo ya methopo ya lewatle

Taolo ya Tlhokomelo le go ba Beiwa leihlo

Tlhabollo ya Dinyakišišo tša Boreadihlapi

6. TAOLO YA KAGODIKGWA

Mešomo ya Kagodikgwa

Tlhabollo le Taolo ya Kagodikgwa

7. TAOLO YA MOLAWANA LE GO HLOKOMELA LEKALA

Ditsheko le Boipiletšo

Mphafatšo ya Molao le Kgokaganyo ya pholisi

Ditumelelo tša Tikologo tše di Kopantšwego

Kobamelo ya Lekala

Kgapeletšo ya Lekala

8. MAWATLE LE MABOPO

Taolo ya Lebopo ye e Kopantšwego le Polokego ya Lebopo

Ekonomi ya Mawatle le Taolo ya Protšeke

Mawatle le Dinyakišišo tša Lebopo

Ditirelo tša Tlhokomelo ya Ditsebi

9. DITIRELO TŠA TAOLO YA KHAMPHANI

Dikgokagano le Boemedi
Thekgo ya Mešomo ya Boreadihlapi
Taolo ya Dikgonagatši
Theknolotši ya Tshedimošo ya Mmušo
Taolo ya Kapetele ya Batho

10. DITIRELO TŠA TAOLO YA DITŠHELETE

Ditirelo tša Taolo ya Nyakego le Thekišo
Ditirelo tša Dithulaganyo le Taolo ya Matlotlo
Taolo ya Tekanyetšo le Ditšhelete
Ditirelo tša Thekgo ya Ditšhelete

3.2 DINTLHA TŠA BOIKGOKAGANYO [KAROLO YA 14 ((1) ((B) YA PAIA]

Senthara ya Tshedimošo ya DFFE 086 111 2468

Imeile ya Senthara ya Tshedimošo ya DFFE callcentre@environment.gov.za

Nomoro ya Switšhiboto (012) 319 - 9000

Fekese: (012) 321 - 0198
(012) 359 - 3646

Wepesaete: <http://www.environment.gov.za>

KGORO YA TONA- MOTSE KAPA

=====

15th FLOOR

120 PLEIN STREET

MOTSE KAPA

8001

PRIVATE BAG X9052

MOTSE KAPA

8000

MOGALA: +27 (21) 464 1500

FEKESE: +27 (21) 465 3362

KGORO YA TONA - PRETORIA

=====

ENVIRONMENT HOUSE

473 STEVE BIKO ROAD

ARCADIA

PRETORIA

0083

AFRIKA BORWA

PRIVATE BAG X313

PRETORIA

0001

MOGALA: +27 (12) 399 8744

MOTLATŠI WA KGORO YA TONA- MOTSE KAPA

=====

15th FLOOR

120 PLEIN STREET

MOTSE KAPA

8001

PRIVATE BAG X9052

MOTSE KAPA

8000

MOGALA: +27 (21) 464 1500

FEKESE: +27 (21) 465 3362

MOTLATŠATONA- PRETORIA

=====

ENVIRONMENT HOUSE

473 STEVE BIKO ROAD

ARCADIA

PRETORIA

0083

AFRIKA BORWA

PRIVATE BAG X313

PRETORIA

0001

MOGALA: +27 (12) 399 8765

KANTORO YA PALAMENTE - MOTSE KAPA

=====

ROOM 375

3rd FLOOR

120 PLEIN STREET

MOTSE KAPA

8001

PRIVATE BAG X9039

MOTSE KAPA

8000

MOGALA: +27 (21) 465 7280

FEKESE: +27 (21) 465 7287

Mabapi le PAIA le POPI, Hlogo ya Kgoro (Molaodipharephare) ke Mohlankedi wa Tshedimošo wa Kgoro. O dumeletše ka tshwanelo bahlankedi bao ba laeditšwego ka tlase bjalo ka Batlatšamohlankedi ba Tshedimošo go netefatša gore dinyakwa tša PAIA le POPI di laolwa ka mokgwa wa toka, wo o nago le maikarabelo le go se tšee lehlakore:

- (a) Mohlankedimogolo wa Ditšhelete
- (b) Motlatšamolaodipharephare: Kobamelo ya Melawana le Tlhokomelo ya Lekala
- (c) Motlatšamolaodipharephare: Mawatle le Mabopo
- (d) Motlatšamolaodipharephare: Mehutahuta ya Diphedi le Pabalelo
- (e) Motlatšamolaodipharephare: Phetogo ya Boemo bja boso le Taolo ya Boleng bja Moya
- (f) Motlatšamolaodipharephare: Dikhemikhale le Taolo ya Ditlakala
- (g) Motlatšamolaodipharephare: Mananeo a Tikologo

(h) Motlatšamolaodipharephare: Ditirelo tša Taolo ya Dikhamphani

(i) Motlatšamolaodipharephare: Taolo ya Bareadihlapi

(j) Motlatšamolaodipharephare: Taolo ya Kagodikgwa

3.3 KAROLO YA YA 10 TLHAHLI YA KA MOO O KA ŠOMIŠAGO PAIA

Molaodi wa Tshedimošo go ya ka karolo ya 10 ya PAIA, O hlophile tlhahlo ya tšhomišo ya PAIA. Tlhahlo ye e hwetšagala ka leleme le lengwe le le lengwe la semmušo mafelong a a latelago.

- Ditirelo tša Dikgokagano le Tshedimošo tša Mmušo (GCIS);
- Mafelo ka moka a peeletšo ya molao (bokgobapuku bja Mmušo); le
- Setheo se sengwe le se sengwe sa thuto ya godimo (Diyunibesithi le Diyunibesithi tša Theknolotši).

E hwetšagala gape bakeng sa go hlahlobja ke setšhaba ka dinako tša mošomo dikantorong tša SAHRC atereseng ye e latelago:

Molaodi wa Tshedimošo

Aterese ya lefelo:	JD House 27 Stiemens Street Braamfontein JOHANNESBURG 2001
Aterese ya poso:	P O Box 31533 Braamfontein Johannesburg 2017
Nomoro ya mogala:	+27 10 0235200

DIKGOPELO TŠA GO FIHLELELA TSHEDIMOŠO

[KAROLO YA 14(1)(D) YA PAIA]

Motho yo mongwe le yo mongwe o na le tokelo ya go kgopela phihlelelo ya tshedimošo yeo e ngwadilwego yeo e swerwego ke DFFE, go ya ka gore kgopelo e dirilwe foromong ye e beilwego le gore ditefelo tše di beilwego di a lefelwa. Phihlelelo gape e laolwa ke mabaka a go kgaphelwa ka ntle ao a hwetšwago go Kgaolo ya 4 ya PAIA. Kgopelo e ka dirwa ke motho yo mongwe le yo mongwe yo a dirago ka dikgahlego tša gagwe goba yo a dirago legatong la motho yo mongwe yo a sa kgonego go dira bjalo ka boyena.

Tshepetšo ya go kgopela direkhoto

Foromo ya 2

Mokgopedi o swanetše go tlatša foromo ye e beilwego yeo-

- (a) e ka hwetšagalago ka go Melawana ya 2021 go PAIA;
- (b) e wepsaeteng ya Molaodi wa Tshedimošo go inforreg@justice.gov.za
- (c) e kgomareditšwe go tokomane ye bjalo ka mametletšo A; goba
- (d) e hwetšagala go tšwa senthara ya tshedimošo ya DFFE.

Tshepedišo

- (a) Kgopelo ya tshedimošo e swanetše go romelwa go:

Molaodipharephare
Private Bag X 447
PRETORIA
0001

Ela tlhoko: Ruth Maimele
Molaodi wa Kantoru: Thekgo ya Semolao ya Kgwebo le Ditsheko
Mogala: +27 (012) 399 9338
imeile: rmaimele@dfffe.gov.za

-
- (b) Mokgopedi o swanetše go laetša gape ge eba o rata go hwetša khopi ya rekoto goba o rata go lekola rekoto dikantorong tša DFFE. ka tsela ye nngwe, ge e le gore rekoto ga se tokomane ya khopi ya pampiri, e ka lebelelwa ka foromo ye e kgopetšwego, ge go kgonega [s 29 (b) (2) ya PAIA].
- (c) Ge mokgopedi a kgopela phihlelelo ka mokgwa wo o itšego, gona o swanetše go hwetša phihlelelo ka mokgwa wo o kgopetšwego. Molao wo wa motheo o a šoma, ntle le ge go dira bjalo go tla šitiša ka mo go sa kwagalego go sepedišwa ga DFFE, goba go senya rekoto, goba go gatakela tokelo ya ngwalollo yeo e sego ya mmušo. Ge e le gore ka mabaka a tirišo, phihlelelo e ka se fiwe ka mokgwa wo o nyakegago, eupša ka tsela ye nngwe, gona tefo e swanetše go balwa go ya ka tsela yeo e kgopetšwego ka gona ke mokgopedi la mathomo [s 29(3) le (4) ya PAIA].
- (d) Ge, go tlaletša go karabo ye e ngwadilwego ya kgopelo ya bona ya rekoto, mokgopedi o nyaka go tsebišwa ka ga sephetho ka tsela efe goba efe, mohlala ka mogala, se se swanetše go bontšhwa go [s 18(2)(e) ya PAIA].

Kgopelo legatong la motho yo mongwe

Ge kgopelo e dirilwe legatong la motho yo mongwe, mokgopedi o swanetše go romela bohlatse bja bokgoni bjoo a dirago kgopelo ka bjona, go kgotsofatša mohlankedi wa Tshedimošo ka mo go kwagalago [s 18(2)(f) ya PAIA].

Kgopelo ka batho bao ba golofetšego

- (a) Ge e le gore mokgopedi ga a kgone go bala goba go ngwala, goba ge e le gore o na le bogole bjo bo mo thibelago go tlatša foromo yeo e beilwego, gona a ka dira kgopelo ka molomo. Ke moka Mohlankedi wa Tshedimošo o tla tlatša foromo legatong la mokgopedi gomme a fa khopi ya foromo ye e tladitšwego go mokgopedi [s 18(3) ya PAIA].

-
- (b) Mohlankedi wa Tshedimošo o tla thuša mokgopedi go obamela dinyakwa tše di boletšwego ka mo godimo go kgopela phihlelelo ya tshedimošo, go akaretša le go fetišetša mokgopedi go sehlengwa se sengwe sa setšhaba, ge e ba go le molaleng gore kgopelo ya tshedimošo e swanetše go ba e dirilwe, go mokgatlo wo mongwe wo bjalo [s 19 of PAIA].

Phetisetšo ya dikgopelo [s 20 ya PAIA]

- (a) Mohlankedi wa Tshedimošo wa DFFE a ka fetišetša dikgopelo tša direkhoto go sehlengwa se sengwe sa setšhaba ge:
- (i) Rekoto e le ka diatleng tša mokgatlo woo wa setšhaba;
 - (ii) taba ya rekoto e tswalanywa kudu le mešomo ya mokgatlo woo wa setšhaba;
 - (iii) rekoto e hloletšwe mokgatlo woo wa setšhaba, goba e amogetšwe pele ke mokgatlo woo; goba
 - (iv) rekoto e na le tshedimošo ya kgwebo yeo go yona sehlengwa seo sa setšhaba se nago le kgahlego ye kgolo ya kgwebo.
- (b) Mo mabakeng a bjalo Mohlankedi wa Tshedimošo wa DFFE o be a tla swanelwa ke go fetišetša kgopelo go sehlengwa se sengwe sa setšhaba ka pela ka mo go kgonegago, eupša mo matšatšing a lesomešupa ka morago ga go amogela kgopelo. Ge e le gore DEFF e na le rekoto yeo e kgopelwago gomme Mohlankedi wa yona wa tshedimošo o bona go le mohola go dira bjalo go kgontšha Mohlankedi wa Tshedimošo wa sehlengwa se sengwe sa setšhaba go šomana le kgopelo, rekoto goba khopi ya rekoto e tla romelwa go Mohlankedi wa Tshedimošo.
- (c) Ge kgopelo ya phihlelelo ya rekoto e fetišeditšwe, nako efe goba efe yeo e beilwego bakeng sa go phethagatša mošomo wo o amanago le kgopelo, e swanetše go balwa go tloga ka letšatšikgwedi leo e amogetšwego ka lona ke Mohlankedi wa Tshedimošo yo e rometšwego go yena. Dinako ka moka tša maleba tšeo di šomago go kgopelo ya tshedimošo di swanetše go obamelwa.

Tsebišo ya phetišetšo

- (a) Ge kgopelo ya phihlelelo e fetišeditšwe, Mohlankedi wa Tshedimošo yo a dirago phetišetšo o tla tsebiša mokgopedi ka pela ka:
- (i) Phetišetšo;
 - (ii) mabaka a phetišetšo; le
 - (iii) nako yeo kgopelo e swanetšego go šongwa ka yona [s 20(5) ya PAIA].
- (b) Mohlankedi wa Tshedimošo o tla netefatša ka mo go kwagalago gore rekoto yeo phihlelelo e kgopetšwego go yona e bolokilwe go fihlela go tšewa sephetho mabapi le phihlelelo ya tshedimošo [s 21 ya PAIA].

Tefo ya Ditefelo [s 22 of PAIA]

- (a) Mehuta ye mebedi ya ditefelo e swanetše go lefelwa go ya ka PAIA, e lego tefo ya kgopelo le tefo ya phihlelelo. Mokgopedi yo a nyakago phihlelelo ya rekoto yeo e nago le tshedimošo ka ga yena ga a gapeletšego go lefa tefelo ya kgopelo. Mokgopedi ofe goba ofe yo e sego mokgopedi ka sebele, o swanetše go lefa tefelo ya kgopelo ye e nyakegago.
- (b) Mokgopedi a ka dira boipiletšo bja ka gare, ge go swanetše, goba a dira kgopelo go kgorotshoko kgahlanong le tefelo ya thentara goba tefelo ya tefelo ya kgopelo.
- (i) Ka morago ga ge Mohlankedi wa Tshedimošo a tšere sephetho ka ga kgopelo, mokgopedi o swanetše go tsebišwa ka sephetho seo ka mokgwa wo mokgopedi a bego a nyaka go tsebišwa ka wona.
 - (ii) Ge kgopelo e dumeletšwe, gona tefo ye nngwe ya phihlelelo e swanetše go lefelwa bakeng sa go nyakišiša, go lokišetša, go tšweletša gape le nako efe goba efe yeo e fetilego diiri tšeo di beilwego tšeo ka gare ga tšona go ka nyakišišwago le go lokišetša rekoto gore e utollwe.

-
- (c) Ditefelo tšeo di beilwego di hwetšwa ka go melawana yeo e tsebagaditšwego go ya ka PAIA gomme e swanetše go lefelwa ke mokgopedi pele DFFE e ka dira gore direkhoto dife goba dife tšeo di kgopetšwego di hwetšagale go mokgopedi. Khopi ya lenaneo la ditefelo tše di beilwego e kgomareditšwe go tokomane ye bjalo ka Koketšo ya C.
- (d) Ditefelo di a lefelwa, ka dinako tša mošomo, ka ofising ya Motšheledi wa DFFE go Lebatong la fase, Phapoši A9, Environment House, 473 Steve Biko Road, Arcadia, Pretoria. Ka tsela ye nngwe, ditefelo di ka lefelwa ka go diriša phetišetšo ya Ditšhelete tša Elektroniki go ya ka dintlha tša panka tše di lego ka mo tlase, go tsopolwa nomoro ya PAIA bjalo ka nomoro ya tšhupetšo:

Panka ya ABSA

Kgoro ya Kagodikgwa, Boreadihlapi le Tikologo

Nomoro ya akhaonto:1044240072

Nomoro ya Akhaonto ya Mojalefa: 632005

Tšhupetšo: PAIA..... le Leina la Mokgopedi

3.5 MAGORO A DIREKHOTO TŠEO DI SWEREGO KE DFFE [KAROLO YA 14(1)(D) YA PAIA]

Direkoto le tshedimošo yeo e lebanego le mešomo le ditirelo tša DFFE ka bophara di ka arolwa ka magoro a latelago:

- i. Dipholisi, maano, baromiwa, ditsebišo tša mmušo le molao;
- ii. Setatamente sa babegaditaba le dipolelo;
- iii. Direkoto tša bašomi ba kgoro;
- iv. Direkoto tša ditšhelete tša kgoro;
- v. Mananeoothero le metsotso ya dikopano tša kgoro;
- vi. Tshedimošo ya taolo ya kakaretšo;
- vii. Dipego tša kgoro;
- viii. Disekhulare tša ka gare, memorantamo wa ka gare, mangwalo, memorantamo wa kabinete;
- ix. Dikontraka le ditumelelano tša boditšhabatšhaba;

-
- x. Tshedimošo ye e itšego ya lekala bjalo ka ge e hlalošitšwe go temana ya 2.1.2 go akaretšwa:
- a) Merero ya kgwebo;
 - b) Ditokomane tša leano;
 - c) Tshedimošo ye e itšego ya lenaneo;
 - d) Diphemiti le ditumelelo;
 - e) Ditokomane tša nyakišišo;

3.6 TSEBIŠO YA DIREKHOTO TŠEO DI HWETŠEGAGO KA GO ITHUTA [KAROLO 14(1)(E) YA PAIA

Tsebišo ya phatlalatšo ya lenaneo la karolo ya 15 leo le kgomareditšwego mo bjalo ka koketšo D.

3.7 DITIRELO TŠEO DI HWETŠEGAGO GO SETŠHABA LE KA MOO O KA HWETŠAGO PHIHLELELO GO TŠONA

[KAROLO YA 14(1)(F) YA PAIA]

Ditirelo tše di latelago di tlišwa ke DFFE:

- a) Go phatlalatšwa le go tsenywa tirišong ga molao ka dikarolong tša Mehutahuta ya Diphedi, Mafelo a Šireleditšwego, Taolo ya Ditlakala, Taolo ya Boleng bja Moya, Phetogo ya Boemo bja boso le Taolo ya Lebopo.
- b) Katološo ye nngwe ya tshepedišo ya rena ya Diphaka.
- c) Go thalwa ga Leano la Bosetšhaba la Mehutahuta ya Diphedi le Leano la Tiro.
- d) Go katološa tšhomišano ya selete ya taolo ya tikologo ka go hlongwa ga Mafelo a Polokego ya Mellwane.
- e) Go thuša mmušo wa profense le wa selegae go hlwekiša ditoropo, ditoropokgolo le dinagamagaeng ka ditshepedišo tša maleba tša taolo ya ditlakala.
- f) Go rarolla mathata a tšhilafatšo ya moya ka Afrika Borwa go ya ka Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba: Molao wa Boleng bja Moya le melawana le maemo a wona.
- g) Go rarolla mathata a taolo ya ditlakala ka Afrika Borwa go ya ka Molao wa Bosetšhaba wa Taolo ya Tikologo: Molao wa Ditlakala.

-
- h) Tlhabollo ya Leano la Bosetšhaba la Tlhabollo ya go ya go ile bjalo ka karolo ya Tlhako ya Togamaano ya Lebaka la Magareng (MTEF).
 - i) Tiragatšo ya karolo ya tikologo le setšo ya Lenaneo le le Katološitšwego la Mešomo ya Setšhaba.
 - j) Go ntšhwa ga ditumelelo tša tikologo, diphemiti le dilaesense tša mediro ya go fapafapana yeo e lemogilwego go ya ka melao ye e fapanego ya taolo ya tikologo yeo e fago DFFE taelo ya yona ya molao.
 - k) Kgapeletšo ya molao.

Setšhaba se ka hwetša phihlelelo ya ditirelo tšeo di fiwago ke DFFE ka mananeo a Kgoro a go fihlelela batho. Tshedimošo ka mananeo a e ka hwetšagala-

- mo wepsaeteng ya DFFE www.environment.gov.za;
- ka go ikgokaganya le nomoro ya Senthara ya Tshedimošo ya DFFE 086 111 2468 goba Senthara ya Tshedimošo ya DFFE Imeile callcentre@environment.gov.za

3.8 DIPEAKANYO TŠEO DI DUMELAGO GO AKARETŠA SETŠHABA GO HLAMENG PHOLISI, TŠHOMIŠO YA MAATLA GOBA GO PHETHEGATŠA GA MEŠOMO [KAROLO YA 14(1)(G) YA PAIA]

DFFE e na le dipeakanyo tše di latelago le / goba e fana ka dibaka tše di latelago tša ditherišano, go dira dikemedi goba ka tsela ye nngwe go tšea karolo goba go tutuetša go hlangwa ga pholisi/ molao goba phethagatšo ya taelo ya Kgoro:

- a) Matšema a setšhaba;
- b) Kgatišo ya sethalwa sa pholisi le molao bakeng sa ditshwayotshwayo tša setšhaba ka go Kuranta ya Mmušo le mo wepsaeteng ya DFFE;
- c) Diwekšopo tša Foramo ya Bakgathatema;
- d) Dipoledišano / dithuto le dikgoro tša mmušo;
- e) Tlhokomelo ya go tšea karolo ga setšhaba le ditshepedišo tše dingwe nakong ya phethagatšo ya bahlami ke di-EIA; le

- f) tshepedišo ya Boipiletšo bja Taolo go ya ka molao wa maleba, mohlala, Molao wa Bosetšhaba wa Taolo ya Tikologo, 1998.

3.9 DITHAROLLO TŠEO DI HWETŠAGALAGO KA GO TIRAGALO YA GO SE OBAMELE MOLAO WA PAIA

[KAROLO YA 14 (a) (H) ya PAIA]

Boipiletšo bja ka gare [s 74 ya PAIA]

Mokgopedi a ka tsenya boipiletšo bja ka gare go Tona kgahlanong le sephetho sa Mohlankedi wa Tshedimošo sa go gana kgopelo, kgahlanong le tlhokego ya go lefa ditefelo tša kgopelo le phihlelelo, kgahlanong le katološo ya nako ya go šomana le kgopelo le kgahlanong le sephetho sa go fana ka tshedimošo ka mokgwa wo mongwe ntle le ka mokgwa wo o itšego bjalo ka ge go kgopetšwe.

Foromo [s 75(1) ya PAIA].

- (a) Boipiletšo bo swanetše go tsenywa foromong ye e beilwego yeo e gatišitšwego ka go Melawana yeo e ntšhitšwego go ya ka PAIA, goba foromo yeo e sepelelanago kudu le foromo yeo. Khopi ya foromo e kgomareditšwe go tokomane ye bjalo ka Koketšo ya B. Dikhopi tša yona di hwetšagala gape go tšwa kantorong ya DFFE goba go tšwa go Batlatšamohlankedi ba Tshedimošo bao go boletšwego ka bona ka go tokomane ye. Foromo ye e hwetšagala gape mo wepsaeteng ya DFFE.
- (b) Boipiletšo bo swanetše go tsenywa mo **matšatšing a 60** goba ge tsebišo go motho wa boraro e nyakega go ya ka s49(1)(b) ya PAIA, mo **matšatšing a 30** ka morago ga ge moipelaetši a filwe tsebišo ya sephetho seo go dirilwego boipiletšo kgahlanong le sona, goba ge e le gore tsebišo go moipelaetši ga e nyakege, ka morago ga ge sephetho se tšerwe. Boipiletšo bo swanetše go romelwa atereseng, nomoro ya fekese goba aterese ya imeile ya Mohlankedi wa Tshedimošo.

-
- (c) Moipiletši o swanetše go fa mabaka a boipiletšo bja ka gare, ka fao a nyakago go tsebišwa ka sephetho mabapi le boipiletšo gomme o swanetše go lefa tefo ya boipiletšo ye e beilwego (ge e le gona).
- (d) Tona o tla dumelela go tsenywa ga boipiletšo ka morago ga nako fela ge tlhohleletšo ya moipelaetši e botega. Moipiletši o tla tsebišwa ge e le gore boipiletšo bja gagwe bja morago ga nako bo ile bja ganwa.

Tefo ya Boipiletšo [s 75(3) ya PAIA].

Moipiletši o swanetše go lefa tefo ya boipiletšo ye e beilwego (ge e le gona). Sephetho sa ka gare boipiletšo bo ka diegišwa go fihlela tefo ya boipiletšo e lefša.

Thomelo ya boipiletšo bja ka gare go Tona [s 75(4) ya PAIA].

Mohlankedi wa Tshedimošo o swanetše go romela boipiletšo bja ka gare mo **matšatšing a lesome a mošomo** ka morago ga go amogela bjona go Tona. Tona e swanetše, ka nako ye e swanago, go fiwa mabaka a sephetho sa Mohlankedi wa Tshedimošo seo boipiletšo bja ka gare bo dirilwego kgahlanong le sona le ka dintlha tša motho ofe goba ofe wa leloko la boraro yo a ka akaretšwago.

Motho wa leloko la boraro [karolo 76 ya PAIA]

- (a) Ge Tona e lebelela boipiletšo bja ka gare kgahlanong le go ganwa ga kgopelo ya phihlelelo go rekoto ya motho wa boraro, go utollwa ga yona go ka akaretša go utollwa mo go sa kwagalego ga tshedimošo ya motho, e ka gobatša dikgahlego tša kgwebo goba tša ditšhelete tša motho wa boraro goba e be e tla bopa khuduego ya tshepo, Tona o swanetše go tsebiša motho wa boraro ka ga boipiletšo mo **matšatšing a 30** ka morago ga go amogela bjona. Tona o swanetše go fa motho wa boraro tlhalošo ya diteng tša boipiletšo, dintlha tša moipelaetši gomme o swanetše go bolela ge eba Tona e na le kgopolo ya gore e tla ba

kgahlegong ya setšhaba gore tshedimošo e utollwe. Ke moka motho wa boraro o na le **matšatši a 21** go dira boipolelo bjo bo ngwadilwego go Tona gore ke ka lebaka la eng kgopelo ya tshedimošo e sa swanela go fiwa goba, ka tsela ye nngwe, fa tumelelo ye e ngwadilwego ya go utolla rekoto go mokgopedi.

- (b) Ge Tona a lebelela boipiletšo bja ka gare kgahlanong le go fiwa ga kgopelo ya phihlelelo ya tshedimošo, Tona o swanetše go tsebiša mokgopedi yo a amegago ka ga boipiletšo mo **matšatšing a 30** morago ga go amogela bjona. Motho wa boraro o na le **matšatši a 21** go dira boipolelo bjo bo ngwadilwego gore ke ka lebaka la eng phihlelelo ya rekoto e swanetše go fiwa

Tsebišo ya sephetho [s 77 sa PAIA]

Ge a tšea sephetho ka ga boipiletšo bja ka gare, Tona a ka tiišetša sephetho sa mathomo goba a tšea sephetho se sefsa. Se se swanetše go dirwa mo **matšatšing a 30** ka morago ga go amogela boipiletšo bja ka gare, goba mo **matšatšing a 5** a mošomo ka morago ga go amogela boemedi bjo bo ngwadilwego mabapi le boipiletšo. Tona o swanetše go tsebiša moipelaetši ka pela, motho yo mongwe le yo mongwe wa leloko la boraro yo a amegago le mokgopedi wa sephetho gomme o swanetše go fa mabaka a sephetho. Ge e le gore Tona o palelwa ke go obamela ditshepedišo tše di lego ka mo godimo le ditekanyetšo tša nako tša go lebelela boipiletšo bja ka gare, go tla tšewa gore gore Tona e lahlile boipiletšo bja ka gare.

Kgopelo ya kgorotsheko [s 78 ya PAIA].

Moipelaetši, motho wa leloko la boraro goba mokgopedi o tla tsebišwa gape gore ba ka dira kgopelo go kgorotsheko ye e nago le bokgoni go tshekatsheko ya sephetho sa Tona ka ga boipiletšo bja ka gare. Kgopelo ye bjalo e swanetše go dirwa mo **matšatšing a 30** ka morago ga ge sephetho se tšerwe. Le ge go le bjalo, mokgopedi goba motho wa boraro a ka dira kgopelo FEELA go kgorotsheko ya tshekatsheko ye bjalo ka morago ga ge mokgopedi goba motho wa leloko la boraro a feditše tshepedišo ya boipiletšo ya ka gare. Kgorotsheko e ka

tiišetša, ya fetoša goba ya beela ka thoko sephetho sa boipiletšo bja ka gare goba e ka fa taelo ya thibelo.

4. DINTLHA GO YA KA KAROLO YA 17 YA POPI

4.1 KGANETŠO GO TSHEPETŠO YA TSHEDIMOŠO YA MOTHO

1. Motho yo a amegago yo a nyakago go ganetša tshepedišo ya tshedimošo ya motho go ya ka karolo ya 11(3)(a) ya POPI, o swanetše go romela kganetšo go Kgoro ka go Foromo 1.
2. Kgoro, goba motho yo a kgethilwego, o swanetše go fana ka thušo ye e kwagalago ka moo e nyakegago, ntle le tefo go kgontšha motho yo a amegago go dira kganetšo ka go šomiša Foromo ya 1.

4.2 KGOPELO YA GO PHOŠOLLA GOBA GO PHUMOLA TSHEDIMOŠO YA MOTHO GO SENYA GOBA GO PHUMOLA REKOTO YA TSHEDIMOŠO YA MOTHO

- (1) Motho yo a amegago yo a ratago go kgopela phošollo goba go phumolwa ga tshedimošo ya motho goba tshenyo goba go phumolwa ga rekoto ya tshedimošo ya motho ya motho yoo go ya ka karolo ya 24(1) ya POPI, o swanetše go romela kgopelo go Kgoro a šomiša Foromo ya 2.
- (2) Kgoro, goba motho yo a kgethilwego, o swanetše go fa thušo ye e kwagalago, ka moo e nyakegago ntle le tefo, go kgontšha motho yo a lego ka fase ga datha go tlatša Foromo ya 2.

4.3 KGOPELO YA GO NTŠHA MOLAO WA BOITSHWARO

Ge Kgoro e ka lokafatša gore e emela ka mo go lekanego sehlopha sa mekgatlo, profeshene, goba pitšo yeo e nyakago go dira kgopelo ya go ntšhwa ga molao wa boitshwaro go ya ka karolo ya 61(1)(b) ya POPI, e swanetše go romela kgopelo go Molaodi a šomiša Foromo ya 3.

4.4 KGOPELO YA TUMELELO YA MOTHO YO A AMEGAGO YA TUMELELO YA GO ŠOMIŠA TSHEDIMIŠO YA MOTHO

Ge Kgoro e nyaka go šoma ka tshedimošo ya motho yo a amegago ka nepo ya papatšo ya thwii ka kgokagano ya elektroniki e swanetše go ya ka karolo 69(2) ya POPI e romele kgopelo ya tumelelo ye e ngwadilwego go motho yoo a amegago ka go šomiša Foromo ya 4.

4.5 GO ROMELWA GA NGONGOREGO

- (1) Motho ofe goba ofe yo a nyakago go romela ngongorego yeo e hlalošitšwego ka go karolo ya 74(1) ya POPI o swanetše go romela ngongorego ye bjalo go Molaodi a šomiša Karolo ya II ya Foromo ya 5.
- (2) Kgoro goba motho yo a amegago yo a nyakago go romela ngongorego yeo e hlalošitšwego go karolo ya 74(2) ya POPI o swanetše go romela ngongorego ye bjalo go Molaodi ka go Karolo II ya Foromo 5.

4.6 MOLAODI YO A ŠOMAGO BJALO KA MMOELANYI NAKONG YA NYAKIŠIŠO

- (1) Ge nakong ya nyakišišo ya ngongorego Molaodi a tšea sephetho sa go šoma bjalo ka mmoelanyi go ya ka karolo ya 76(1)(b) ya POPI, le go bitša kopano ya poelano, Molaodi o swanetše, ka pela ka mo go kgonegago, go tsebiša motho yo a amegago le Kgoro go šomiša Foromo 6 ka ya tše di latelago:

-
- (a) sephetho sa Molaodi sa go šoma bjalo ka mokhanselara tabeng yeo; le
 - (b) letšatšikgwedi, nako le lefelo la kopano ya poelano.

(2) Molaodi-

- (a) e ka kopanya dingongorego tše di aroganego, tšeo go thwego di amana le tšhitišo ye e swanago le tšhireletšo ya tshedimošo ya motho ke mokgwa o tee wo o nago le maikarabelo, e le gore go šogana le dingongorego tšeo di lego tshapedišong ye e swanago ya poelano;
- (b) o swanetše go netefatša gore batho ka moka bao ba nago le maswanedi a go tsenela kopano ya poelanyo ba tsebišwa mo nakong ye e kwagalago ka ga letšatšikgwedi, nako le lefelo la kopano;
- (c) a ka kgopela ditokumente ka moka tša maleba tšeo di amanago le ngongorego go tšwa go motho yo go bolelwago ka yena le go mokgahlo wo o nago le maikarabelo; le
- (d) go boledišana le bao ba amegago ka sebele, ka mekgwa ya kgokagano ya elektroniki, goba ka mokgwa ofe goba ofe wo mongwe wo o bonwago go le maleba.

(3) Moo kopano ya poelano e palelwago ke go direga, Molaodi o swanetše go rulaganya letšatšikgwedi le lengwe gomme a tsebiše batho bao ba nago le maswanedi a go tsenela kopano ya poelano go ya ka fao.

(4) Molaodi o swanetše go ntšha setifikeiti sa poelano ka go diriša Foromo ya 7 ka nako ya maleba ka morago ga letšatšikgwedi la mafelelo la kopano ya poelano.

(5) Ge e ba ngongorego e sa rarollwe, goba yo mongwe goba bobedi bja mekgatlo ga se ya tsenela kopano ya poelano, Molaodi o swanetše go tšwela pele ka ngongorego bjalo ka ge go laeditšwe go ya ka karolo ya 76 ya POPI.

4.7 DITSHEDIŠO TŠA PELE GA NYAKIŠIŠO YA MOLAODI

-
- (1) Ge e le gore Molaodi o ikemišeditše go nyakišiša taba efe goba efe yeo e hlalošitšwego go Kgaolo 10 ya POPI, Molaodi o swanetše go ya ka karoloya ya 79 ya POPI, go tsebiša mekgatlo yeo nyakišišo e amanago le yona ka maikemišetšo a bjalo go Karolo ya I o šomiša Foromo ya 8 pele o dira nyakišišo.
 - (2) Molaodi o swanetše go tsebiša Kgoro ge e le gore dinyakišišo di amana le yona go Karolo ya II ya Foromo ya 8 ya ngongorego, goba taba yeo e lego ya nyakišišo, gomme o swanetše go tsebiša Kgoro ka tokelo ya go romela karabo ye e ngwadilwego go ngongorego goba taba ya nyakišišo mo nakong yeo e abetšwego ke Molaodi.

4.8 THAROLLO YA DINGONGOREGO

- (1) Ge e tšwelela go tšwa go ngongorego goba karabo efe goba efe ye e ngwadilwego go ngongorego ka tlase ga karolo ya 79(b)(ii) ya POPI goba nakong ya kopano ya poelano, gore go ka kgonega go kgonthiša tharollo magareng ga mekgatlo ge go le maleba, dikgonthišetšo tše di kgotsofatšago bjalo ka ge go hlalošitšwe go karolo ya 80 ya POPI, Molaodi a ka boledišana le mekgatlo ka sebele, ka mekgwa ya kgokagano ya elektroniki, goba ka mokgwa ofe goba ofe wo mongwe wo o bonwago o le maleba go leka go fihlelela tharollo le ge go le maleba, dikgonthišetšo tše di kgotsofatšago bjalo ka ge go hlalošitšwe go karolo ya 80 ya POPI.
- (2) Ge nakong ya tshepedišo yeo go bolelwago ka yona go temana (1) ka godimo Molaodi o tšea sephetho sa go bitša kopano ya go rarolla ditaba, Molaodi o swanetše, ka pela ka moo go kgonegago, tsebiša motho yo a amegago le Kgoro ka go šomiša Foromo 9 ya letšatšikgwedi, nako le lefelo la kopano ya tharollo.
- (3) Bakeng sa nepo ya ditshepedišo tša go rarolla mathata, Molaodi o na le maatla a go swana le a mmoelanyi ao a hlalošitšwego ka go melawana ya ka fasana (2) go ya go (3) ya Molawana wa 8 wa POPI.

-
- (4) Molaodi o swanetše go ntšha setifikeiti sa tharollo a šomiša Foromo ya 10 mo nakong ye e kwagalago ka morago ga letšatšikgwedi la go phethwa ga kopano ya tharollo.
 - (5) Ge e le gore ga go na tharollo le kgonthišetšo yeo e kgonthišeditšwego goba, goba ge e le gore ye nngwe goba mahlakore ka bobedi ga a nyake go tsenela kopano ya go rarolla mathata molaodi o swanetše go tšwela pele ka taba ye bjalo ka ge go laeditšwe go ya ka karolo ya 76 ya POP.

4.9 DIKELO

- (1) Kgopelo ya kelo go ya ka karolo ya 89(1) ya POPI e swanetše go romelwa go Molaodi go Karolo ya 1 ya Foromo 11.
- (2) Molaodi o swanetše go tsebiša mokgopedi ka go Karolo ya II ya Foromo ya 11 ge e le gore o tšere sephetho sa go dira kelo ka-
 - i. maitapišo a yona ka noši; goba
 - ii. bjalo ka ge go kgopetšwe go ya ka temana ya (i) ka godimo;ka nako ye e kwagalago go tloga letšatšikgwedi leo sephetho se dirilwego ka lona,
- (3) Nako ya kelo e tla laolwa ke Molaodi go ya ka taba ka taba.
- (4) Molaodi o swanetše go tsebiša mokgopedi goba Kgoro (ge e se mokgopedi) ka sephetho sefe goba sefe seo se tšerwego, goba kgato ye e tšerwego, goba pono yeo e bopilwego go Foromo ya 12 mo nakong ye e kwagalago go tloga ka letšatšikgwedi leo sephetho se tšerwego goba kgato yeo e tšerwego goba pono e bopilwego.

4.10 GO TSEBIŠA MEKGATLO YA DITLHABOLLO MABAPI LE DINYAKIŠIŠO

-
- (1) Nakong ya nyakišišo, Molaodi o swanetše gore mo nakong ye e kwagalago go tloga ka letšatšikgwedi la sephetho se tšerwego goba kgato yeo e tšerwego-
 - (a) go boloka mongongoregi, motho yo a amegago (ge e se mongongoregi) le mokgatlo wo o nago le maikarabelo ba tsebišitšwe ka ga tšwelopele ya dinyakišišo; le
 - (b) go tsebiša mongongoregi, motho yo go bolelwago ka yena (ge e se mongongoregi) le mokgatlo wo o nago le maikarabelo ka sephetho sa nyakišišo.

 - (2) Ditsebišo tšeo di hlalošitšwego ka go molawana wa ka fasana (1) wa Melawana ya POPI di swanetše go fiwa diatereseng tše di kgethilwego tša mongongoregi, motho yo a amegago le Kgoro yeo e eletšago-
 - (a) go Foromo ya 13 gore tsebišo ya phethagatšo e ka se ntšhwe go ya ka karolo ya 94 (a) ya POPI;
 - (b) ka Foromo 14 gore ngongorego e fetišeditšwe go Komiti ya Kgapeletšo go ya ka karolo ya 92 ya POPI;
 - (c) go Foromo ya 15 gore tsebišo ya phethagatšo e filwe go ya ka karolo ya 95 ya POPI;
 - (d) go Foromo ya 16 gore tsebišo ya phethagatšo e phumotšwe goba e fetotšwe go ya ka karolo ya 96 ya POPI;
 - (e) go Foromo ya 17 gore boipiletšo bo tsentšwe kgahlanong le tsebišo ya phethagatšo ya go phumola goba go fetošwa ga tsebišo go ya ka karolo ya 97 ya POPI;
 - (f) go Foromo ya 18 gore boipiletšo kgahlanong le tsebišo ya phethagatšo bo dumeletšwe le gore tsebišo ya phethagatšo e tšeetšwe legato go ya ka karolo ya 98 ya POPI; goba
 - (g) go Foromo ya 19 gore boipiletšo bo fedišitšwe go ya ka karolo ya 98 ya POPI.

5. GO HWETŠAGALA GA PUKUTLHAHLI [KAROLO YA 14(3) YA PAIA]

Pukutlahlhi ye e tla dirwa gore e hwetšagale go Molaodi wa Tshedimošo go ya ka temana 4(1) ya Melawana yeo e tsebagaditšwego go ya ka PAIA, gomme e tla phatlalatšwa mo wepsaeteng ya DFFE (<http://www.environment.gov.za>). Dikhopi tša pukutlahlhi di tla hwetšagala gape dikantorong

tša DFFE bakeng sa go balwa. Ditefelo tše di beilwego di šoma ge dikopi di swanetše go dirwa bakeng sa bakgopedi.

6. GO UTOLLWA KA BOITHAOPO LE GO HWETŠAGALA KA GO ITHUTA GA DIREKOTO TŠE ITŠEGO

(KAROLO YA 15) ya PAIA

DFFE e dira gore tshedimošo e fapafapanego e hwetšagale ka wepsaeteng ya yona . Tshedimošo ye e tlwaelegilego yeo go ka letelwago gore e hwetšwe wepsaeteng ke :

- a) Tšhupamabaka ya Ditiragalo ya DFFE;
- b) Mebepe le Dikerafo;
- c) Disete tša Datha ya Tshepedišo ya Tshedimošo ya Thutafase GIS;
- d) Tatelano ya Diatlase tša Kgonagalo ya Tikologo;
- e) Tshedimošo ya Tikologo 2001;
- f) Dikgoba tša mošomo;
- g) Dipeeletšo;
- h) Diprotšeke le mananeo;
- i) Retšistara ya ditokelo ka moka tša phihlelelo, ditokelo tše dingwe, ditumelelo le dilaesense tše di filwego goba e hlagišitšwe go ya ka Molao wa Methopo ya go Phela ka Lewatleng, 1998 (Molao 18 wa 1998)
- j) Ditokollo tša Ditaba;
- k) Molaotshepedišo le theramelao;
- l) Mafelo ao a Šireleditšwego a Lewatle;
- m) Taolo ya lebopo;
- n) Ditshwanelo le ditumelelano tša boditšhabatšhaba;
- o) Pukwana ya Bosenyi bja Tikologo;
- p) Tliahlo ya Mohlahlobi wa Taolo ya Tikologo;
- q) Diforomo tša Kgopelo tša go Nyakišiša ka ga diphedi;
- r) Kabo ya dikholego le Diforomo tša Tumelelano ya Phetišetšo ya Didirišwa (ka fase ga go nyakišiša ka ga diphedi;

-
- s) Melawana ka fase ga Taolo ya Tikologo ya Bosetšhaba; Molao wa Mehutahuta ya Diphedi;
 - t) Dipholisi tša Ditlakala;
 - u) Melawana ya Ditlakala;
 - v) Ditlhahlo tša Ditlakala;
 - w) Diforomo tša Kgopelo tša go lahla/taolo ya ditlakala;
 - x) Mangwalo a ditaba ka ga taolo ya ditlakala;
 - y) Dipego tša ngwaga le ngwaga tša DFFE;
 - z) Taolo ya Bodiredi bja ka ntle; Dipholisi; Dipukutlhahli tša Tshepedišo, Ditlhahlo; Diforomo tša kgopelo;
 - aa) Molao wa Taolo ya Ditšhelete tša Setšhaba le Melawana ya Matlotlo;
 - bb) Tshedimošo yeo e amanago le mekgatlo ye e latelago ya semolao:
 - i. Diphaka tša Setšhaba tša Afrika Borwa;
 - ii. Ditirelo tša Boemo bja Leratadima tša Afrika Borwa; le
 - iii. Sehlongwa sa Bosetšhaba sa Mehutahuta ya Diphedi sa Afrika Borwa.

Bontši bja tshedimošo bo fiwa ntle le tefo. Maemo a tšhomišo ya tshedimošo a ka hwetšwa wepsaeteng.

7. DIHLONGWA TŠA SETŠHABA DIBEGA GO DFFE

Ditheo tša setšhaba tše di latelago di bega go DFFE:

Bolaodi bja Phaka ya Mafelo a Meetse a Simangaliso

Modulasetulo

Profesa Thandi Nzama

Mogala: 012 482 3322

Fekese: 012 482 2276

Imeile: NzamaA@unizulu.ac.za

Mohlankedimogolophethiši

Mna Sibusiso Bukhosini

Mogala: 035 590 1633

Fekese: 035 590 1602

Imeile: Bukhosini@isimangaliso.com

Diphaka tša Setšhaba tša Afrika Borwa (SANParks)

Modulasetulo

Mna Kuseni Dlamini

Mogala: 012 426 5006

Fekese: 012 343 9959

Imeile: kdlamini@sanparks.org

Mohlankedimogolophethiši

Mna Fundisile Mketeni

Mogala: 012 426 5001

Fekese: 012 343 9959

Imeile: fundisile.mketeni@sanparks.org

Ditirelo tša Boemo bja Leratadima tša Afrika Borwa

Modulasetulo

Profesa Lindisizwe Magi

Mogala: 012 367 6078

Imeile: magilm@telkomsa.net

Mohlankedimogolophethiši

Mna Ishaam Abader

Mogala: 012 367 6111

Fekese: 012 367 6113

Imeile: Ishaam.Abader@weathersa.co.za

Dihlongwa tša Bosetšhaba sa Mehutahuta ya Diphedi sa Afrika Borwa

Modulasetulo (Go šoma)

Mohumagadi Nana Magomola

Mogala: 011 0267323

Fekese: 011 256 9217

Imeile: nana.magomola@thamaga.co.za

Mohlankedimogolophethiši (Acting)

Mohumagadi Carmel Mbizvo

Mogala: 021 799 8807

Fekese: 086 555 9831

Imeile: C.Mbizvo@sanbi.org.za